

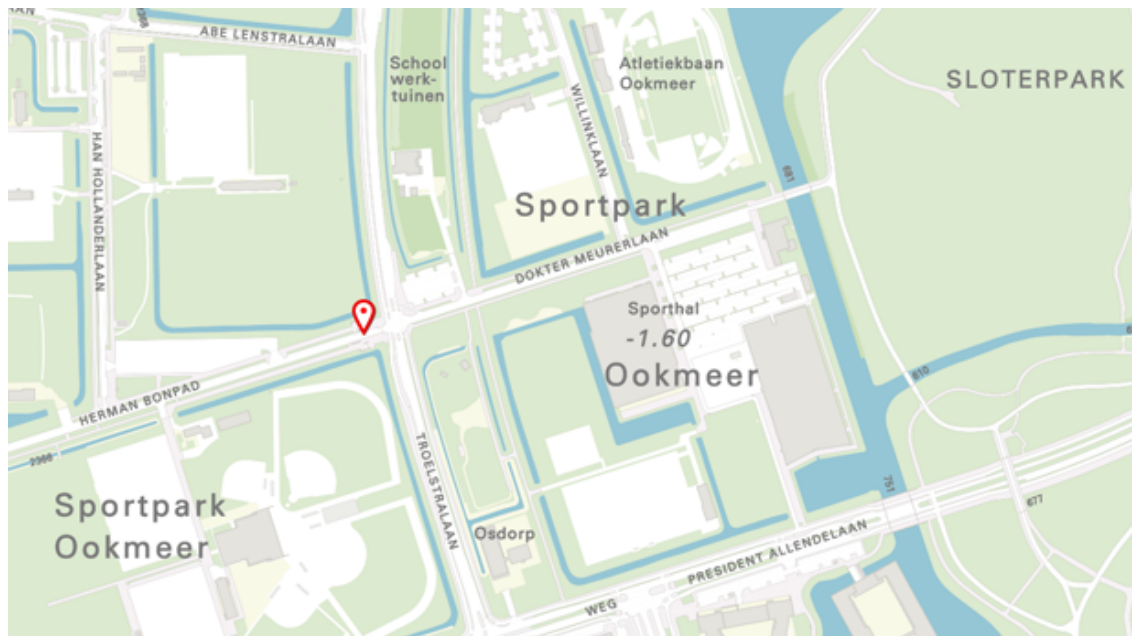

Erfgoed van de Week | De Poort van Constant

25 januari 2024

Bij de toegang tot sportpark Ookmeer staat de Poort van Constant uit 1963. Dit kunstwerk is sinds kort een gemeentelijk monument. Het komt niet zo vaak voor dat een kunstwerk in

de openbare ruimte deze status krijgt. Afgelopen 16 januari heeft het dagelijks bestuur van stadsdeel Nieuw-West de Poort van Constant tot monument aangewezen.

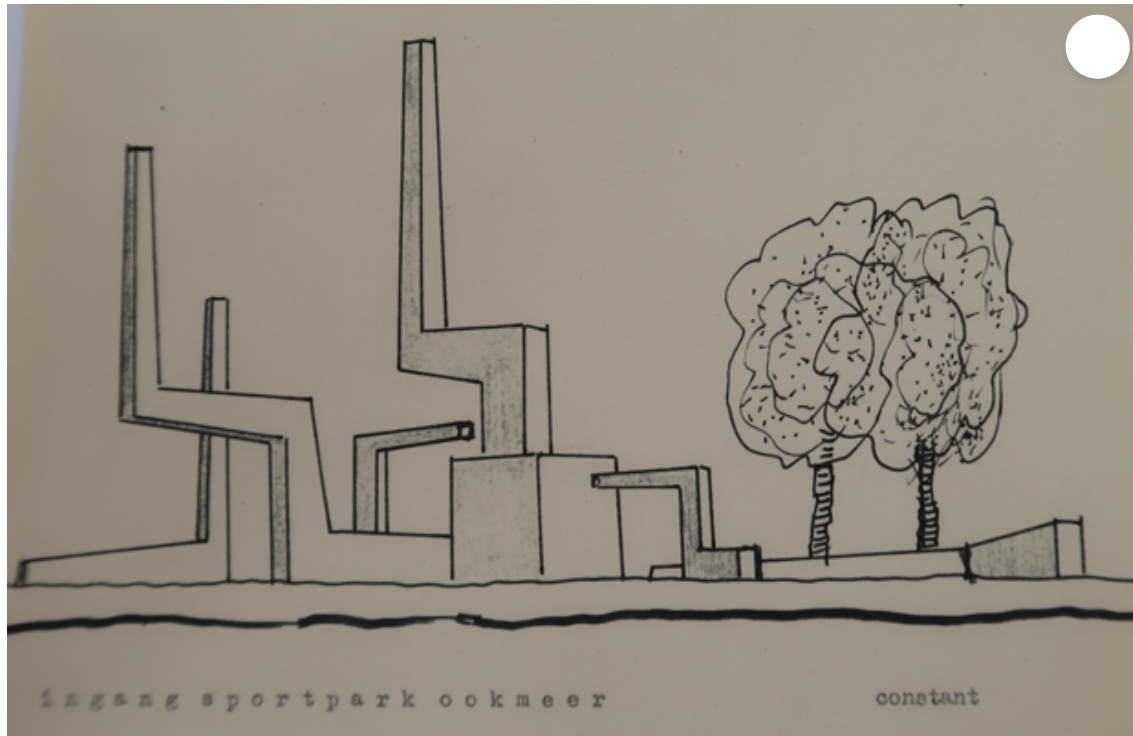

Situatietekening, met op de kruising van de Troelstralaan en het Herman Bonpad, de Poort van Constant. | Bron: [Data Amsterdam](#).

Kunstwerk als poort tot sportpark

Het kunstwerk staat op de kruising van de Troelstralaan (toen een hoofdverkeersader) en het Herman Bonpad. Het was bedoeld om de entree van het sportpark Ookmeer te accentueren. In het tijdschrift *Werk in Uitvoering* van de dienst Publieke Werken wordt in 1964 de opdracht aan de kunstenaar geformuleerd om “bij de ingang van het sportpark een soort poort te ontwerpen, die tevens een teken moet zijn, dat reeds van ver te zien is en de ingang bepaalt.” Daarbij moest vooral het karakter van het sportpark worden afgebeeld, en minder de daarop plaatshebbende activiteit, het voetballen. In overleg met de Inspectie Lichamelijke Opvoeding en de afdeling Gereedmaken Terreinen, en na advies van de Beeldhouwerscommissie, gaat de opdracht naar de beeldhouwer Constant Nieuwenhuys (1920-2005). Hij staat beter bekend als Constant, “die al reeds vaker blijkt heeft gegeven van een bijzondere belangstelling voor stedenbouwkundige en architectonische problemen”, aldus de dienst Publieke Werken. De oorspronkelijke naam, die Constant aan het kunstwerk gaf, was *Plastisch Teken*. Maar in het artikel in *Werk in*

Uitvoering uit 1964 wordt al gesproken van de 'Poort', als trefpunt in het sportpark Ookmeer. Tegenwoordig is het kunstwerk onder de naam *Poort van Constant* bekend.

Schetsontwerp voor 'Plastisch teken', pagina afkomstig uit een toelichting op het ontwerp, door Constant. | Bron: archief [Stichting Fondation Constant](#) c/o Pictoright.

Speelsheid in beton

Het ontwerp voor de *Poort van Constant* dateert uit 1962-1963. Voor de uitvoering werkte Constant samen met verschillende vaklieden. Het object bevindt zich op het grensvlak van architectuur en beeldende kunst.

Ingang sportpark Ookmeer. | Foto: Joost Evers/Anefo (1965), beeldbank Nationaal Archief ([918-3480](#)).

De Poort begeleidt en overhuift enigszins het Herman Bonpad; de bezoekers van het sportpark kunnen door het kunstwerk heen rijden, fietsen of lopen. Het 13 meter hoge betonnen kunstwerk bestaat uit 6 geknikte betonnen pijlers of – zoals Constant ze noemt

– ‘pylonen’. Deze pylonen hebben allen een andere lengte en staan in verschillende hoeken ten opzichte van elkaar (zowel overhangend over de weg als parallel lopend aan de weg). Hierdoor ontstaat een speels opgebouwde, asymmetrische ruimtelijke compositie. Doordat je er doorheen kunt bewegen, ervaar je het kunstwerk – waar je ook staat – telkens weer anders. De pylonen versmallen naar boven toe. Meest opvallend zijn de 2 verticale pylonen direct evenwijdig aan de weg, die een signaalfunctie lijken te hebben. 2 lagere pylonen gaan over in betonnen muurtjes, waarop je kunt zitten.

In het kunstwerk zijn zitbanken verwerkt. | Foto: Monumenten en Archeologie, gemeente Amsterdam (2023).

Voor Constant was deze ontmoetingsfunctie belangrijk. Hijzelf schrijft in een notitie hierover: *“De ingang is van verre zichtbaar als een rustpunt, het punt waar de gebruikers van de sportvelden elkaar kunnen ontmoeten, met elkaar kunnen afspreken; een*

rustmoment tussen de sportbeoefening in de natuur en het stadsleven. Daarom bevinden zich tussen de elementen enkele zitbanken.”

Links: het kunstwerk, door Constant ingeschetst op een onderlegger van de Dienst Publieke Werken. Rechts: het kunstwerk is gemaakt van gewapend beton, de naden van de bekisting zijn nog te zien. | Foto links: archief [Stichting Fondation Constant](#) c/o Pictoright; foto rechts: Monumenten en Archeologie, gemeente Amsterdam (2023).

Gewapend beton

Het kunstwerk is uitgevoerd in gewapend beton; wie goed kijkt kan de naden van de bekisting in het beton nog zien! De bekistingsnaden lopen helemaal door van onder tot boven en versterken zo de verticaliteit in het kunstwerk. Dit doet denken aan de béton

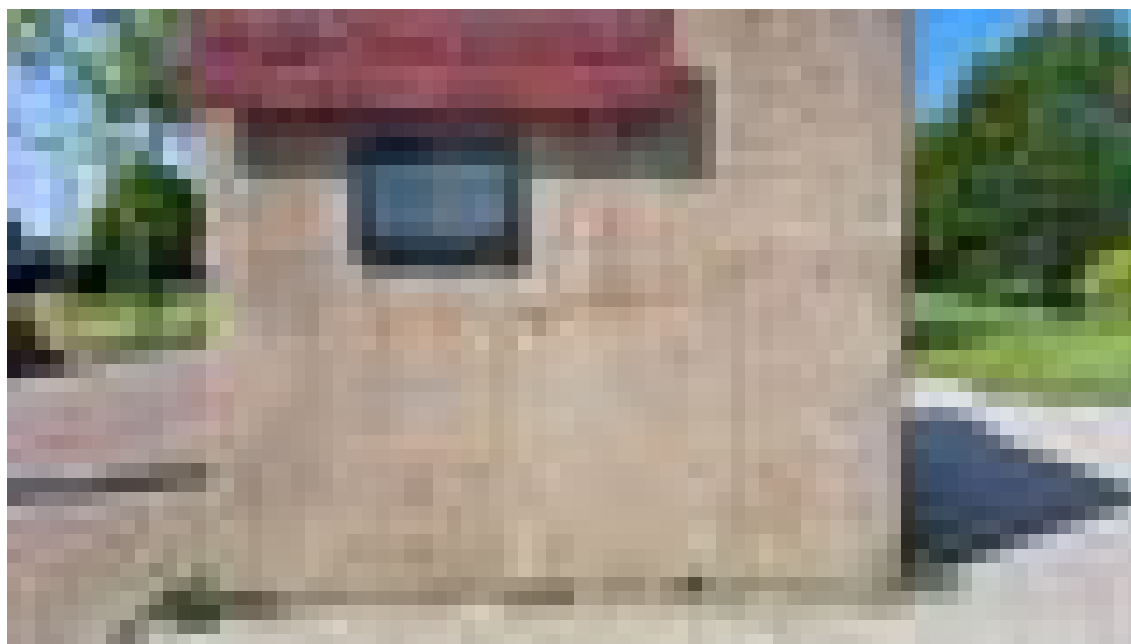
brut stijl, waarin veel gebouwen in de zestiger jaren zijn gerealiseerd. De toepassing van het materiaal stond de speelsheid en luchtigheid van het kunstwerk niet in de weg.

Een man wandelt door de Poort van Constant. | Foto: archief Dienst RO (september 1964), beeldbank Stadsarchief Amsterdam ([10009A005320](#)).

Op de sokkel van één van de pylonen zijn 2 borden aangebracht met het opschrift 'Gemeentelijk Sportpark Ookmeer West 1961'. Dit jaartal correspondeert met de opening van het sportpark (dus niet met het kunstwerk dat 2 later, in 1963, werd geplaatst). Onder

deze borden is in 2011 een plaquette aangebracht met een toelichting over Constant en het kunstwerk.

Opschrift en plaquette. | Foto: Monumenten en Archeologie, gemeente Amsterdam (2023).

Sport als groene schakel

Sportpark Ookmeer is een belangrijk onderdeel van het Algemeen Uitbreidingsplan (AUP) en staat al ingetekend op de eerste plannen uit 1935. In het AUP is, uit oogpunt van hygiëne en gezondheid, veel aandacht voor groen en recreatie. Naast volkstuinten, plantsoenen en parken is daarom veel ruimte voor sportterreinen gereserveerd in het AUP. Het groen vertakt zich vanuit de polders, sportterreinen, volkstuinten en natuur- en recreatiegebieden, via de parken, groenstroken en plantsoenen tot de collectieve hoven en (privé)tuinen. Sport fungeert zoals groene schakel tussen de park- en buitengebieden

van de stad. Dit is te zien aan de locatie van het sportpark Ookmeer, dat tussen de polder (buitengebied) en het Sloterpark/plas (recreatiegebied) ligt.

Constant in zijn atelier. | Foto: Fotopersbureau De Boer (juli 1966), beeldbank Noord-Hollands Archief (NL-HlmNHA_1478_03932K01_13).

CoBra, Experimentele Groep in Holland en New Babylon

Constant was een veelzijdig kunstenaar, die zich inzette voor vernieuwing van de kunst. Zo richtte hij in 1948 samen met geestverwanten zoals Karel Appel, Corneille en Asger Jorn de CoBra-groep op. Ook stond hij in datzelfde jaar aan de wieg van de Experimentele Groep in Holland. Constant maakte zich zorgen over “*de langzame maar totale vernietiging van de stad als collectieve ruimte*”. Als oplossing voor dit probleem werkte hij van 1956 tot 1974 aan een nieuwe stad voor de spelende mens (homo ludens), *New Babylon* geheten. Met schetsen, tekeningen en veel maquettes gaf hij vorm aan deze utopische stad. De vormentaal van de Poort met geknikte pylonen toont verwantschap met de geometrie van de maquette *Diorama II*, door Constant ontworpen in 1962 in het

kader van zijn utopische stad *New Babylon*. Het kunstwerk is één van de weinige plannen die ook daadwerkelijk is uitgevoerd.

Diorama II (New Babylon). | Bron: Collectie G.T.M. Nieuwenhuijs-van der Horst, Utrecht, 2014; Kunstmuseum Den Haag (objectnr. [0330675](#)). Aankoop met steun van de Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar Titus Fonds en haar Themafonds Moderne en Hedendaagse Kunst) en het Mondriaan Fonds. © [Fondation Constant](#) c/o Pictoright.

Monument

Afgelopen 16 januari heeft het dagelijks bestuur van stadsdeel Nieuw-West de Poort van Constant tot monument aangewezen. Dit kunstwerk geeft namelijk op een unieke wijze vorm aan de openbare ruimte. Het is goed herkenbaar vanuit de verte. De Poort heeft met zijn betonnen pylonen een speelse en originele vormgeving. Er is sprake van

zeldzaamheid, aangezien Constant nauwelijks werken in de openbare ruimte heeft gerealiseerd.

Betonbekisting met doorlopende verticale naden. | Foto: Monumenten en Archeologie, gemeente Amsterdam (2023).

Erfgoed van de Week

In de rubriek Erfgoed van de Week staat elke week een bijzondere archeologische vondst, vindplaats, voorwerp, monumentaal gebouw of historische plek in de stad centraal. Via de website amsterdam.nl/erfgoed, instagram [@monumentenarcheologie](https://www.instagram.com/monumentenarcheologie), X [@erfgoed020](https://twitter.com/erfgoed020) en Facebook [Monumenten en Archeologie](https://www.facebook.com/Monumenten-en-Archeologie) delen de erfgoedexperts van

Monumenten en Archeologie het erfgoed van de stad met Amsterdammers én overige geïnteresseerden.

Wandelaars bij de Poort van Constant. | Foto: Joop van Bilsen/ANEFO (oktober 1964), beeldbank Stadsarchief Amsterdam (HVVA00231000409).

Bannerfoto: Poort van Constant. | Foto: Monumenten en Archeologie, gemeente Amsterdam (2023).

Fondation Constant

Op de website van Fondation Constant kun je meer lezen over de Poort van Constant. De stichting heeft als doel het beheren en conserveren van de collectie en nalatenschap van Constant en het beschermen van zijn oeuvre en uitdragen van zijn gedachtegoed in de breedste zin van het woord.

› [Website Fondation Constant](#)

Verder lezen

Meer lezen over de Poort van Constant? Hieronder enkele tips.

- *Bouwkundig Weekblad*, nr. 24, jg. 80, november 1962, pp. 500-501.
- *Constant, New Babylon. Aan ons de vrijheid*. Tentoonstellingscatalogus Gemeentemuseum Den Haag, 2016.
- H. Hartsuyker, “De plastic op het sportpark Ookmeer”, in *Werk in Uitvoering*, jaargang 14, nummer 7, maart 1964, pp. 314-315.
- Marinke Steenhuis, Paul Meurs, *De nieuwe grachtengordel. De realisatie van het Algemeen Uitbreidingsplan van Amsterdam*. Bussum 2017.

› **Poort van Constant bij Buitenkunst Amsterdam**

Eerder verschenen

› **Erfgoed van de Week**